

[Uz Sākumlapu](#) > ... > [Jūsu Tiesības](#) > [Nepilngadīgo Tiesības Tiesas Procesā](#) > Portugal

Saturu nodrošina

Portugāle

Nepilngadīgo tiesības tiesas procesā

Portugāle

1. Nepilngadīgo tiesībspēja un rīcībspēja

Saskaņā ar Civillikumu (*Código Civil*) nepilngadīgajiem, proti, personām, kuras vēl nav sasniegušas 18 gadu vecumu, parasti nav tiesībspējas un rīcībspējas. Nepilngadīgo rīcībspēju var īstenot ar vecāku atbildību un arī ar aizbildnību. Tie ir juridiskās pārstāvības veidi, kad attiecīgā persona rīkojas nepilngadīgā vārdā un interesēs.

Nepilngadīgajiem, kas jaunāki par 18 gadiem, parasti nav arī tiesībspējas. Viņus tiesā var pārstāvēt viņu pārstāvji, izņemot attiecībā uz darbībām, ko viņi var veikt personīgi un brīvi. Nepilngadīgos, kuru abiem vecākiem ir vecāku atbildība, tiesā pārstāv viņu vecāki, un, lai celtu prasību tiesā, ir vajadzīga abu vecāku piekrišana.

Piemērojot sekas, ko bērniem un jauniešiem rada tādu darbību veikšana, kuras saskaņā ar krimināltiesībām uzskata par noziedzīgu nodarījumu, ņem vērā vecuma grupas, kurām attiecīgi piemēro dažādas juridiskās shēmas. Tāpēc, ja šādas darbības ir veikušas:

- personas, kas jaunākas par 12 gadiem, piemēro shēmu, kas paredzēta Likumā par bērnu un jauniešu aizsardzību bīstamās situācijās (*Lei de Proteção de Crianças e Jovens em Perigo*) (1999. gada 1. septembra Likums Nr. 147/99), proti, likumu, kura mērķis ir tikai aizsardzība;
- personas vecumā no 12 līdz 16 gadiem piemēro Izglītības aizbildnības likums (*Lei Tutelar Educativa*) (1999. gada 14. septembra Likums Nr. 166/99). Saskaņā ar šo likumu īsteno aizsardzības un izglītošanas pasākumi, lai izglītotu nepilngadīgos par tiesību aktu piemērošanu un cieņpilnu un atbildīgu iekļaušanos kopienas dzīvē;
- personas, kas vecākas par 16 gadiem, tās sauc pie kriminālatbildības un tām var piemērot sodu, par kuru kriminālatbildība ir noteikta Kriminālprocesa kodeksā (*Código do Processo Penal*). Jaunieši vecumā no 16 līdz 21 gadam ir pakļauti īpašai krimināltiesiskai sistēmai, kas paredzēta 1982. gada 23. septembra Dekrētlukumā Nr. 401/82.

2. Piekļuve atbilstīgām procedūrām

Portugāles tiesu struktūra ietver specializētas tiesas nepilngadīgajiem, kas nodarbojas ar tādiem jautājumiem kā vecāku atbildības regulējums, uzturēšanas pienākumi, adopcija, aizsardzības pasākumu piemērošana un citiem jautājumiem. Patvēruma, imigrācijas un bēgļu lietas, kurās iesaistīti nepilngadīgie, izskata administratīvās tiesas.

3. un 4. punktā ir piemēri par tādu tiesvedību pielāgošanu, kurās iesaistīti nepilngadīgie. Vēl viens piemērs ir Kriminālprocesa kodeksa grozījumi, kas izriet no Direktīvas (ES) 2016/800 transponēšanas:

- tiesvedībās, kas saistītas ar cilvēku tirdzniecību vai nodarījumiem pret seksuālo brīvību un pašnoteikšanos, procesuālas darbības, kurās iesaistīti nepilngadīgie, tostarp tiesas sēdes, parasti nav publiski pieejamas;
- personai, kas nav tiesvedības puse, neatkarīgi no tās leģitīmajām interesēm ir aizliegts iepazīties ar lietas materiāliem, kur atbildētājs ir nepilngadīgs;
- apsūdzētajam nepilngadīgajam ir tiesības uz to, lai procesa laikā viņu pavadītu personas, kam ir vecāku atbildība, viņa juridiskais pārstāvis vai *de facto* aizbildnis, vai — ja ar šīm personām nevar sazināties vai ja ir īpaši apstākļi nepilngadīgā interesēs vai procesa vajadzībām, un tikai tik ilgi, kamēr šādi apstākļi

pastāv — cita piemērota persona, ko izraudzīties nepilngadīgais un ko atzinusi kompetentā tiesu iestāde.

3. Tiesību akti un pasākumi termiņu saīsināšanai lietās, kurās iesaistīti nepilngadīgie

Civillietās:

- tiesvedība adopcijas procedūrā ir steidzama (2015. gada 8. septembra Likuma Nr. 143/2015 32. pants);
- saskaņā ar civilās aizbildnības procesa tiesisko regulējumu (*Regime Geral do Processo Tutelar Cível*) (apstiprināts ar 2015. gada 8. septembra Likumu Nr. 141/2015) i) gadījumos, kad aizkavēšanās civiltiesiskās aizbildnības lietās var nelabvēlīgi ietekmēt bērna intereses, tiesvedību turpina tiesas brīvdienās; ii) rīkojumus, ko uzskata par steidzamiem, izdod ne vēlāk kā divu dienu laikā; iii) ja ir noteikts piespiedu pasākums vai papildu sankcija, kas aizliedz vecāku saskarsmi, vai ja ir nopietni apdraudētas no vardarbības ģimenē un cita veida vardarbības ģimenē, piemēram, fiziskas vai seksuālas vardarbības pret bērniem, cietušo tiesības un drošība, prokuratūra 48 stundu laikā pēc tam, kad uzzinājusi par situāciju, pieprasa ieviest vai grozīt noteikumu, kas regulē nepilngadīgā vecāku atbildības īstenošanu; iv) tiesas sēde un iztiesāšana ir nepārtraukta, un to var pārtraukt tikai nepārvaramas varas vai absolūtas nepieciešamības dēļ.

Krimināllietās:

- saskaņā ar Izglītības aizbildnības likumu (1999. gada 14. septembra Likums Nr. 166/99), i) tiesas brīvdienās turpina tiesvedību attiecībā uz nepilngadīgo, kurš atrodas valsts vai privātā iestādē vai aizturēšanas centrā vai ir izolēts, lai saņemtu eksperta atzinumu par nepilngadīgā personību; ii) ja tiesvedības aizkavēšanās varētu nelabvēlīgi ietekmēt nepilngadīgo, tiesa, izdodot pamatotu rīkojumu, nolemj, ka tiesvedība ir steidzama un notiek tiesas brīvdienu laikā; iii) ja tiek piemērots un pārsūdzēts izolācijas pasākums, tiesvedību uzskata par steidzamu un to veic tiesas brīvdienu laikā; iv) rīkojumi, kas uzskatāmi par steidzamiem, jāizdod divu dienu laikā.

4. Īpaši mehānismi un procedūras bērna atbalstam un bērna interešu aizsardzībai

Tiesvedībā civillietās un lietās, kas attiecas uz vecāku aizgādības īstenošanas regulējumu, nepilngadīgais ir jāuzklausā, ja viņš ir vecāks par 12 gadiem vai ja viņš ir jaunāks un spēj saprast apspriežamos jautājumus, ņemot vērā bērna vecumu un briedumu. Turklāt bērnu uzklausīšanas un līdzdalības princips ir viens no civilās aizbildnības procedūras pamatprincipiem, ko regulē tiesiskais regulējums par civilās aizbildnības procedūrām. Šā regulējuma 5. panta 1. punktā ir noteikts, ka “*bērnus var uzklausīt un, nosakot bērna intereses, tiesu iestādes ņem vērā bērna viedokli*”.

Ja bērns ir noziedzīgā nodarījumā cietušais, Statūtos attiecībā uz cietušo (*Estatuto da Vítima*) (apstiprināti ar 2015. gada 4. septembra Likumu Nr. 130/2015, ar ko transponē Direktīvu 2012/29/ES) jo īpaši ir noteikts, ka

i) bērnam ir tiesības uz uzklausīšanu kriminālprocesā un ka ir jāņem vērā viņa vecums un briedums;

ii) obligāti jāieceļ advokāts, ja bērna un viņa vecāku, likumīgā pārstāvja vai *de facto* aizbildņa intereses ir pretrunīgas un ja attiecīgi nobriedis bērns to pieprasa tiesai; un

iii) bērna stāstījumu kriminālizmeklēšanas gaitā ieraksta, izmantojot audio vai audiovizuālus līdzekļus, lai tiesas procesā to varētu izmantot kā pierādījumu. Šajā nolūkā stāstījumu uzklausā neformālā un privātā vidē, lai jo īpaši nodrošinātu spontānumu un patiesu reakciju.

Bērna tiesības piedalīties un tikt uzklausītam Likumā par bērnu un jauniešu aizsardzību bīstamās situācijās ir paredzētas četru veidu noteikumos, kas:

a) attiecas uz personām, kuras uzskata par 12 gadus veciem vai vecākiem bērniem;

b) attiecas uz bērniem, kuri jaunāki par 12 gadiem,

c) neattiecas uz vecumu un

d) norāda tikai brieduma kritēriju.

Viens no vispārējiem principiem, ko piemēro Izglītības aizbildnības likumā paredzētajai aizbildnības procedūrai, ir bērna uzklaušanās (47. pants). Šis likums arī nosaka nepilngadīgā tiesības piedalīties jebkurā tiesvedībā, pat ja viņš ir aizturēts vai atrodas apcietinājumā. Šī dalība notiek tā, lai nepilngadīgais justos brīvi un cik vien iespējams dabiski (45. pants).

5. Ar nepilngadīgajiem saistītu nolēmumu izpilde

Parasti nolēmumus, kas pieņemti civilprocesā, kurā nepilngadīgie iesaistīti kā prasītāji vai atbildētāji, izpilda tādā pašā veidā kā nolēmumus tiesvedībā, kurās kā prasītāji vai atbildētāji iesaistīti pieaugušie, ievērojot tādus pašus nosacījumus.

Tomēr noteiktās situācijās un apstākļos ir pamatota īpaša tiesiskā regulējuma piemērojamība. Tādējādi attiecībā uz vecāku aizgādības īstenošanas regulējumu gadījumos, kad pastāv risks, ka lēmums netiks izpildīts, tiesnesis var izdot rīkojumu uz noteiktu laiku uzraudzīt tehnisko konsultāciju dienestu noteiktās kārtības īstenošanu (Civīlās aizbildnības procesa tiesiskais regulējums). Uzturēšanas saistību gadījumā tiesību aktos ir noteikta sodāmība par pienākuma maksāt uzturēšanas izdevumus neizpildi, tomēr, lai sāktu kriminālprocesu, ir jāiesniedz sūdzība (Kriminālkodeksa (*Código Penal*) 250. pants).

Saskaņā ar krimināltiesībām Izglītības aizbildnības likumā paredzētos trīs piesardzības pasākumus (nepilngadīgā atgriešana vecākiem, likumīgajam pārstāvim, audžuģimenē, *de facto* aizbildnim vai citai piemērotai personai un pienākumi, kas noteikti nepilngadīgajam; nepilngadīgā aizgādība valsts vai privātā iestādē; nepilngadīgā aizturēšana aizturēšanas centrā) pēc tiesas ierosmes vai pēc pieprasījuma nomaina, ja tiesnesis secina, ka piemērotais pasākums neatbilst paredzētajiem mērķiem. Jebkurā gadījumā tos pēc tiesas ierosmes pārskata ik pēc diviem mēnešiem.

Lēmumā tiesa izraugās iestādi, kas atbild par piemērotā pasākuma izpildes uzraudzību un nodrošināšanu. Izņemot gadījumus, kad likumā noteikta struktūra, kas atbild par pasākuma īstenošanas uzraudzību un nodrošināšanu, tiesa var uzticēt pasākuma izpildi valsts pārvaldes iestādei, labklājības iestādei, nevalstiskai organizācijai, apvienībai, sporta klubam vai jebkurai citai publiskai vai privātai struktūrai vai personai, ko tā uzskata par piemērotu. Izraudzītajai struktūrai, ievērojot likumā paredzētos nosacījumus un intervālus, vai, ja likumā nekas nav paredzēts, tiesas noteiktos laika intervālos jāinformē tiesa par piemērotā pasākuma izpildi un nepilngadīgā izglītības procesa gaitu, kā arī par visiem apstākļiem, kuru dēļ pasākums būtu jāpārskata.

6. Adopcija

Adopcija ir veids, kā izveidot radniecības attiecības starp bērnu, kuram ir atņemta ģimene, un personu vai pāri, un par to ir jālemj ar tiesas spriedumu. Tiesas lēmumu par adopciju pieņem tikai tad, ja adopcijai ir likumīgs pamatojums; lēmums sniedz faktisku labumu bērnam; neliek netaisnīgi atstāt novārtā pārējos adoptētāja(-u) bērnus, un ir pamatotas cerības, ka saikne starp adoptētāju(-iem) un bērnu vai jauniešu būs identiska radniecības saiknei.

Ar adopcijas spriedumu adoptētais bērns vai jauniešs:

- visos juridiskajos aspektos iegūst adoptētāja(-u) bērna statusu ar tiesībām un pienākumiem, kas ir identiski tiem, kuri izriet no dabiskām radniecības attiecībām, un kļūst par adoptētāja(-u) ģimenes locekli;
- ģimenes attiecības un saskarsme ar bioloģisko ģimeni beidzas, izņemot tiesību aktos paredzētos gadījumus, jo īpaši ar bioloģiskajiem brāļiem un māsām, ja adoptētājs piekrīt un ja adoptētā bērna interesēs ir uzturēt šādu saskarsmi;
- zaudē savu sākotnējo uzvārdu un iegūst adoptētāja(-u) uzvārdu;
- pēc adoptētāja(-u) pieprasījuma un ja tiesa uzskata, ka tas ir bērna interesēs un atvieglo integrāciju ģimenē, var mainīt vārdu.

Saskaņā ar Civīlkodeksu bērnu var adoptēt šādas personas:

- divas personas (arī viena dzimuma personas), kas sasniegušas 25 gadu vecumu un ir bijušas laulībā ilgāk par četriem gadiem (ieskaitot laiku, kas tieši pirms laulības pavadīts partnerattiecībās, kas nav laulība), ar nosacījumu, ka šīs personas nav juridiski šķirtas;

- persona, kas sasniegusi 30 gadu vecumu vai ir vecāk par 25 gadiem, ja adoptētais ir laulātā bērns.

Jānorāda, ka parasti:

- kad bērnu vai jaunieti oficiāli uztic adopcijai, adoptētājam nevajadzētu būt vecākam par 60 gadiem;
- sākot no 50 gadu vecuma, adoptētāja un adoptētā vecuma atšķirība nedrīkst pārsniegt 50 gadus, izņemot gadījumus, kad ir nopietni iemesli to darīt un tas ir adoptētā interesēs (piemēram, adoptētais ir citu adoptēto brālis vai māsa un 50 gadu vecuma atšķirība attiecas tikai uz adoptēto personu).

Ja adoptētais ir vecāks par 12 gadiem, ir vajadzīga viņa piekrišana adopcijai. Adoptēto personu uzklausa tiesnesis prokurora klātbūtnē saskaņā ar nosacījumiem un noteikumiem, kas paredzēti bērnu uzklausišanai civilprocesā par aizbildnību.

Saskaņā ar 2015. gada 8. septembra Likumu Nr. 143/2015 personas, kas jaunākas par 16 gadiem, nevar pieprasīt piekļuvi informācijai par savu izcelsmi. Pēc 16 gadu vecuma sasniegšanas adoptētais noteikti var pieprasīt šādu piekļuvi. Tomēr līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai vienmēr ir vajadzīga adoptētāju vai likumīgā pārstāvja piekrišana. Ja pieprasījums piekļūt informācijai ir iesniegts nopietnu iemeslu dēļ, jo īpaši, ja ir apdraudēta adoptētā nepilngadīgā veselība, tiesa pēc vecāku vai prokuratūras pieprasījuma var atļaut piekļuvi informācijai par adoptētā nepilngadīgā personīgo vēsturi.

2015. gada 8. septembra Likums Nr. 143/2015 regulē valsts un starptautiskās adopcijas procedūras un kompetento iestāžu iejaukšanos šajās procedūrās.

 Lapa atjaunināta: 07/04/2024

Šīs lapas dažādās valodu versijas uztur attiecīgās dalībvalstis. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Eiropas Komisija neuzņemas nekādas saistības un atbildību par datiem, ko satur šis dokuments, vai informāciju un datiem, uz kuriem šajā dokumentā ir atsauces. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.